

Петрук О.М.,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України*

ПРИНЦИПИ ДОБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДО ЗМІСТУ ПІДРУЧНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ШКІЛ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Україна – багатонаціональна держава, тому згідно з Конституцією (ст. 53) та Законом України «Про освіту» (ст. 7) громадянам, які належать до національних меншин, гарантовано право на задоволення освітніх потреб рідною мовою. Водночас опанування української мови як державної є обов’язковим в усіх закладах освіти, зокрема й у школах з навчанням мовами національних меншин.

Так, уже близько 30-ти років у школах України з молдовською / румунською, угорською мовами навчання запроваджено вивчення української мови. Упродовж цього періоду неодноразово укладалися програми, створювалися підручники та навчальні посібники.

Проте упровадження нової парадигми мовної освіти, що полягає передусім в реалізації компетентнісного і комунікативного підходів, зумовлює не лише оновлення змісту навчання української мови як другої (неспорідненої), а й вимагає нових підходів до його реалізації у підручниках, ураховуючи цілі мовної освіти, види навчальної діяльності тощо.

Здійснений нами аналіз макетів підручників української мови та читання для 3 класів ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин, що перемогли у I турі Конкурсу (2020 р.) і розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти, дозволяє стверджувати, що частина авторів питання відбору навчального матеріалу, зокрема мовного й мовленнєвого, вирішує суто інтуїтивно.

На наш погляд, нині назріла необхідність визначити й уточнити базові принципи добору навчального матеріалу до змісту підручників української мови як другої (неспорідненої), які б сприяли досягненню оновленої мети навчання.

Основні цілі початкового курсу української мови як державної у школах з навчанням мовами національних меншин полягають у формуванні в учнів певного рівня комунікативної компетентності, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями та інтересами молодших школярів; розвитку особистості здобувачів освіти засобами різних видів мовленнєвої діяльності; готовності і здатності спілкуватися українською мовою в особистому і суспільному житті задля особистих потреб, у міжкультурному діалозі; збагаченні емоційно-чуттєвого досвіду, розвитку мовленнєво-творчих здібностей [1].

У працях, присвячених проблемі навчання другої мови, принципам добору мовного, мовленнєвого, ілюстративного та інших матеріалів до змісту підручників відведено чимало уваги. Здійснений аналіз літератури виявив 1) коливання кількісного складу принципів (від 2 до 14), якими методисти пропонують керуватися у процесі відбору навчального матеріалу, що свідчить про різне бачення ними цієї проблеми; 2) чимало дефініцій принципів, які тотожні за своєю суттю.

Вважаємо за доцільне переглянути й уточнити перелік принципів добору навчальних матеріалів до змісту підручників української мови як другої (неспорідненої) крізь призму сучасних тенденцій в мовній освіті та оновлених цілей навчання. Відповідно до цих позицій, пріоритетними вважаємо такі принципи: комунікативної цінності навчального матеріалу; урахування результатів порівняльного аналізу мовних систем рідної (першої) й другої мов; мінімізації змісту навчання; прагматичності та функціональності навчального матеріалу; урахування мовленнєвого і навчального досвіду учнів; тематико-ситуативної організації навчання спілкуванню.

Під час добору мовного, мовленнєвого, ілюстративного та аудіо-матеріалів до змісту підручників української мови для шкіл з навчанням мовами національних меншин, крім зазначених вище, слід враховувати й принципи науковості; диференційованого навчання; взаємопов'язаного навчання мови та культури; виховної, освітньої та розвивальної цінності навчального матеріалу та інші, які забезпечують оптимальність дібраного змісту і сприяють його ефективній імплементації в освітній процес.

У результаті наших досліджень ми дійшли висновку, що кожен із зазначених принципів доцільно застосовувати у взаємозв'язку з іншими. Крім того, під час укладання змісту підручників української мови як другої (неспорідненої) пріоритетність тих чи інших принципів буде змінюватися: одні будуть виступати як основні, інші – допоміжні.

Література

1. Українська мова : типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин (молдовською, румунською, угорською). 3-4 класи / О.М. Петрук. URL: https://lib.iitta.gov.ua/716169/1/%D0%A3%D0%BA%D1%80.%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%BD%D0%B0%D1%86.%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88_%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B4%2C%20%D1%80%D1%83%D0%BC%2C%20%D1%83%D0%B3%D0%BE%D1%80_3-4_%D0%9F%D0%B5%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf